

Nyt Center for Tekstilforskning

Ulla Mannering, Saxo-instituttet, Københavns Universitet

Den 1. august 2005 vil et nyt forskningscenter, Center for Textile Research, CTR, slå dørene op for forskere, studerende, museumsansatte og alle andre med interesse for tekstilforskning. I de kommende 5 år skal CTR sætte fokus på tekstilforskningen fra antikken til i dag i et nationalt såvel som internationalt regi.

Danmark besidder en af verdens mest unikke samlinger af arkæologiske tekstiler fra moser og grave, hvor enestående jordbundsforhold har bevaret plante- og dyrefibre i flere tusind år. På Nationalmuseet kan man som noget helt unikt beundre Egtvedpigens 3500 år gamle dragt, 2000-årige dragter fra jernalderen eller Nordboernes middelalderdragt. Desuden har vi en lang og stolt tradition for både tekstilstudier og eksperimentel arkæologi. Derfor rettes der i fagkredse en særlig opmærksomhed mod Danmark, når forskere fra hele verden skal studere tekstiler, og derfor er det oplagt, at initiativet til et center for tekstilforskning skal komme fra Danmark. Alligevel har tekstilforskningen i universitetsmiljøet kun en perifer position i Danmark i dag. Det kommende Center for Tekstilforskning skal tage fordums tråde op og føre tekstilforskningen ind i det 21. århundrede.

Centrets formål

For en 5-årig periode oprettes et Center for Tekstilforskning med en bevilling på 18 mio. fra Danmarks Grundforskningsfond. Centret skal sætte fokus på tekstilforskning og skabe rammerne for feltets fremtidige vækst – både i de danske kulturhistoriske universitets- og museumsmiljøer og i den internationale forskning. Centrets mål er gennem en fokuseret indsats at tilvejebringe de videnskabelige kontakter, standardreferencer og det didaktiske materiale, som kan løfte og synliggøre den danske og internationale tekstilforskning i de næste generationer.

Det arkæologiske omdrejningspunkt er ved en fælles international indsats at bearbejde og publicere de danske tekstilfund i et kulturhistorisk perspektiv med anvendelse af moderne naturvidenskabelige metoder. Det kulturhistoriske omdrejningspunkt er at bruge tekstilhistorien som platform for tværfagligt arbejde.

Med tekstil menes det materiale, som kan forarbejdes til dragt og andre fornødenheder til at dække menneskets basale behov for at beskytte sig mod kulde eller varme. Men tekstiler har også mange andre anvendelsesmuligheder og muliggjorde blandt andet udviklingen af søfarten via sejlet. Den kronologiske ramme for centrets virkefelt spænder fra palæolitikum til i dag.

Hvem er vi

Hovedkvinderne bag ansøgningen er historikeren Marie-Louise Nosch og arkæologen Ulla Mannering.

Marie-Louise Nosch er 35 år og uddannet i udlandet i antik historie i Frankrig og Italien. I 2000 blev hun ph.d-kandidat med en afhandling ved Salzburg Universität om ”*The Organization of the Mycenaean Textile Industry*”. I 2002 flyttede Marie-Louise Nosch tilbage til Danmark og er i øjeblikket ved at skrive disputats om paladssøkonomi i det 2. art. i det østlige Middelhavsområde – paladssøkonomier, som deler den kendsgerning, at tekstilproduktion er deres mest tids- og ressourcetrævendende industri, som fremtvinger processer som arbejdsdeling, specialisering, madrationer og teknologisk innovation.

Ulla Mannering er 38 år og uddannet forhistorisk arkæolog ved Københavns Universitet med speciale i tekstil og dragt. Hun har blandt andet studeret ved Ancient Textile Unit ved University of Manchester. Ulla Mannering er i øjeblikket ved at lægge sidste hånd på sin ph.d.-afhandling om dragt i billedfremstillinger i yngre jernalder i Skandinavien.

Et samarbejde tager form

Marie-Louise Nosch kontaktede i 2000 Ulla Mannering og Eva Andersson fra Lunds Universitet (forhistorisk arkæolog med speciale i tekstilredskaber), for at undersøge mulighederne

for at inddrage deres viden om de materielle levn i egen forskning. Det viste sig ret hurtigt, at vi havde mange fælles arbejdsområder, og at der var et stort potentiale i vores forskellige vinkler, kilder og metoder. På den baggrund oprettede vi forskergruppen *Ancient Textiles*, som derudover består af to klassiske arkæologer, lektor Carole Gillis fra Lunds Universitet og Associate Professor Brendan Burke, som nu arbejder på University of Victoria, British Columbia, Canada.

Afprøv samarbejdet

Vi har i vores forskergruppe opnået helt nye forskningsresultater ved at kombinere forhistorisk arkæologi, eksperimentel arkæologi og græske indskrifter. Men pilotprojektet for potentialet i vores tværfaglige forskergruppe var især afholdelsen en den internationale, tværfaglige konference i Lund og København, *Ancient Textiles. Production, Crafts and Society*, som løb af staben i marts 2003. Konferencen var først tænkt som en mindre workshop men udviklede sig i løbet af planlægningsfasen til en stor begivenhed med deltagelse af forskere fra 18 forskellige land. Det var første gang, at en sådan tværfaglig konference fandt sted, og interessen og succesen var overvældende.

Der er ingen tvivl om at konferencen har styrket vores samarbejde, udvidet vores internationale kontaktnet betydeligt og vist, at der er et stort potentiale i spændingsfeltet mellem helt forskellige discipliner, som ellers sjældent er i dialog. Når de tekniske analyser af redskaber og arkæologisk tekstil væves sammen med historikernes og etnograferne kulturhistoriske forståelse, samt den teoretiske basis udarbejdet i antropologien, opstår ikke blot et spændende samarbejde, men en helt ny forståelse for kulturhistorien. Resultaterne af det tværfaglige samarbejde har rækkevidde og vægt, og vil i høj grad påvirke andre forskningsmiljøer, og det er dette potentiale som vores center skal udnytte.

De første skridt

Danmarks Grundforskningsfond udlyser hvert 5. år midler til oprettelse af et antal forskningscentre, som i en begrænset periode skal udføre grundforskning på eliteniveau. Ansøgningsproceduren foregår i flere trin med først en interesse-tilkendegivelse med henblik på prækvalifikation, så en ansøgning og i tredje runde en egentlig

kontraktforhandling. Vi så her en oplagt mulighed for at oprette et center for tekstilforskning, som skal virke som en platform for vidensdeling og international forskning.

I første omgang skrev vi et hurtigt oplæg om centerets muligheder og potentiale. Danmarks Grundforskningsfonds bestyrelse, som består af repræsentanter for især de naturvidenskabelige fag, samt UNESCO og Verdensbanken, foretog en prækvalifikation af de næsten 200 indkomne interessetilkendegivelser. Femogtyve projekter blev valgt ud og til vores store glæde – og overraskelse – var vi blandt de udvalgte. Nu skulle vi på bare to måneder beskrive et 5-årigt internationalt samarbejde med forskningsprojekter, samarbejds-muligheder og ansættelser. Det var et meget spændende og hårdt arbejde, hvor vi har banket på mange forskellige døre. Men samtidig har det også været en givende proces at skulle beskrive hvor-dan det optimale forskningscenter skulle se ud og virke. I det arbejde har det hele tiden været vigtigt for os, at vi selv bestemte dagsordenen, men samtidig har vi været åbne og lyttet til både danske og internationale tekstilmiljøers drømme og visioner.

Lang ventetid

Efter ansøgningens aflevering blev der udpeget et internationalt panel bestående af tre internationale tekstilforskere, som skulle evaluere vores ansøgning. Alle evalueringerne var meget positive, og det var tydeligt, at vi havde ramt et område, som der er stigende fokus på og behov for viden om i internationale forskningskredse.

I slutningen af oktober fik vi så det længe ventede svar – ja, I har fået penge til et center – under forudsætning af, at I kan få struktur og kontrakt på plads. Endnu en gang blev vi kastet ud i et fantastisk arbejde med at forhandle arbejdsvilkår og samarbejdsaftaler med de forskellige institutioner, som vi gerne vil have involveret i centeret.

Dette arbejde er nu næsten tilendebragt og til august vil et nyt forskningscenter, Center for Textile Research, slå dørene op for forskere, studerende, museumsansatte og alle andre med interesse for tekstilforskning. I de kommende 5 år skal CTR sætte fokus på tekstilforskningen fra antikken til i dag i et nationalt såvel som inter-nationalt regi. CTR er tilknyttet Københavns Universitet i tæt samarbejde med Saxo-instituttet og flere forskellige europæiske universiteter og museer.

'Tænk stort'

At så unge forskere får penge til et grundforskningscenter er helt exceptionelt, og vi fornemmer, at det skaber håb og forventning blandt vores yngre kolleger om, at mulighederne i den akademiske verden ikke nødvendigvis er forbundet med professortitler eller faste ansættelser. Vi er selvfølgelig utrolig stolte over resultatet og taknemmelige for den støtte vores kolleger har vist os gennem hele processen.

Men at 'tænke stort' har ikke kun noget med penge at gøre. Vi ønsker med centeret at skabe internationale rammer for tekstilforskningen, som vil præge kulturhistorisk forskning langt frem i tiden. Vi har især ønsket at 'tænke stort' fagligt. Tekstilhistorien egner sig ekstremt godt til samarbejde mellem forskellige fag og forskningsinstitutioner, og det har været vigtigt for os at få formaliseret dette samarbejde fra starten. Mange gange har helt nye døre åbnet sig i vores afsøgen af arbejdsområder, potentialer og samarbejdspartnere – ofte uden for den traditionelle universitetsverden, og vi samarbejder på nuværende tidspunkt med Nationalmuseet, Danmarks Pædagogiske Universitet, Handelshøjskolen i København, Danmarks Designskole og Designskolen i Kolding, universiteterne i Lund, Borås, Trondheim, Manchester og CNRS i Lyon og Paris, hvilket er den franske nationale forskningsinstitution.

Vi vil ikke lægge skjul på, at det har været og stadig er et kæmpe arbejde at få centeret stablet på benene, og vi er endnu ikke begyndt på det egentlige arbejde, nemlig forskningen som centeret skal udføre. Men samtidig har denne lange proces medført, at vi er blevet mere fokuserede i vores ønsker og krav og også mere ambitiøse.

At samle og sprede

Af de midler, vi havde afsat i budgettet til ph.d.-stipendier, er det lykkedes os at samfinansiere tre stipendier, således at vi i centerperioden får mulighed for at udlyse 5 ph.d.-stipendier. Det har været vigtigt for os, at de områder hvor stipendierne bliver udlyst er så forskellige som mulige, så der ikke bliver uddannet for mange ens forskere. Det er altafgørende for os, at stipendiaterne vil have jobmuligheder efter deres studie på CTR og i universitetsverden kan det kun lade sig gøre, hvis man holder tæt kontakt til sit faglige miljø.

Derfor kan man sagtens fokusere sin forskning i tekstile aspekter uden at lukke døre bag sig.

Det har helt klart været en fordel for opbygningen af centeret, at Marie-Louise Nosch og Ulla Mannering har mange forskellige kontakter og netværk i udlandet: Marie-Louise Nosch især i Sydeuropa og USA og Ulla Mannering især i Nordeuropa og Skandinavien. Det stilles i dag store krav til at være international og for os betyder det et reelt formaliseret og konkretiseret samarbejde. Herigennem har vi kunnet tiltrække de bedste udenlandske forskere til centeret, der både deltager i centerets forskningsprogrammer og udfører egen forskning på stedet.

En vigtig faktor i vores projekt er, at vi arbejder utrolig godt sammen. Forskere er gode til at arbejde med egne forskningsprojekter, at være individualister og at gøre alting selv. Men ofte glemmer eller overser man dynamikken og potentialet i at arbejde for en fælles sag. Hver for sig kunne vi ikke have realiseret dette projekt, men sammen kan vi!

Når man har fået muligheden for at skabe en helt ny forskningsenhed, indebærer dette også beslutninger på det dagligdags plan om, hvordan arbejdspladsen skal se ud, hvordan folk skal fungere sammen, og hvilke forventninger man har til hverdagen. Det er en utrolig spændende udfordring. Vi har gode oplevelser fra tidligere arbejdsforhold, men også mange ting vi gerne vil gøre anderledes. Som et eksempel har vi valgt at lave et åbent kontorlandskab med fælles arbejdspladser uden adgang til telefoner, kun enkelte individuelle kontorer men gode mødelokaler, hvor man kan trække sig tilbage, når man har behov for det. Det kræver en særlig disciplin af medarbejderne, men vi håber, at det vil fremme innovationen, integrationen og diskussionen.

Hvad fremtiden bringer

Efter 1½ års virtuelt arbejde ser vi nu ser vi frem til at få luft under vingerne. Den 1. august starter centeret sine aktiviteter. Vi vil fysisk befinde os på Københavns Universitet på Amager i tæt kontakt med det nyoprettede Saxo-institut, som består af de tidligere institutter for Historie, Arkæologi og Etnologi og Græsk og Latin. På vores hjemmeside www.hum.ku.dk/ctr, som åbner i maj, vil man kunne finde mere information om CTR.